

1. POJAM I SUŠTINA JAVNIH PRIHODA

Javni prihodi služe za finansiranje državne organizacije i njeno funkcionisanje što je uvek zahtevalo velika sredstva koja se prikupljaju u vidu državnih (javnih) prihoda, a troše u obliku državnih (javnih) rashoda. Javni prihodi su imali i imaju različite izvore koji se razlikuju po obimu i strukturi. Njihova visina i struktura zavise od niza faktora od kojih su najvažnija ekonomska moć države, njene funkcije i sami ekonomski odnosi koji vladaju u određenoj zemlji.

Javne prihode možemo podeliti prema više kriterijuma. Jedan od osnovnih je podela na redovne i vanredne prihode. Ova klasifikacija podrazumeva prihode koji se prikupljaju u kontinuitetu, svake godine i iz izvora koji se u ekonomskom smislu obnavljaju. Oni služe za podmirenje redovnih, a ne vanrednih državnih rashoda. To su uglavnom državne potrebe: izdaci za vojsku, policiju, sudstvo, zdravstvo, obrazovanje i ostale korisnike državnog budžeta.

Pod vanrednim javnim prihodima podrazumevamo one koji se prikupljaju povremeno i služe za podmirivanje vanrednih potreba koje je nemoguće predvideti (elementarne nepogode, požari, poplave, zemljotresi, epidemije itd).

Javno-pravni i privatno-pravni prihodi

Javno-pravni prihodi su oni koje država naplaćuje na osnovu svog finansijskog suvereniteta (iz dohotka građana a putem poreza i taksi). Nasuprot njima privatno-pravni prihodi su oni koje država ostvaruje iz svojih preduzeća ili svoje imovine.

Originarni i derivativni prihodi

Originarni ili izvorni prihodi su oni koje država ostvaruje tokom svoje ekonomske aktivnosti ili na osnovu prava vlasništva, odnosno oni koji potiču od državnih preduzeća i imanja. Derivativni (izvedeni) prihodi su oni koje država ostvaruje na osnovu svoje suverene vlasti a koristeći svoj fiskalni suverenitet.

Prihodi od stanovništva i prihodi od pravnih lica

Prihodi od stanovništva su oni koje građani plaćaju iz svog dohotka ili iz svoje imovine, a prihodi od pravnih lica su oni koje država prikuplja od privrednih preduzeća, finansijskih institucija (banaka), zadruga i drugih pravnih lica.

Povratni i nepovratni prihodi

Javni prihodi koje građani, preduzeća i druga pravna lica plaćaju državi po pravilu se ne vraćaju i imaju bespovratni karakter. Postoje prihodi koji imaju povratni karakter ali se to kod njih unapred mora naglasiti.

Namenski i nenamenski prihodi

Namenski (destinirani) prihodi su takvi gde je tačno unapred utvrđena namera utrošaka sredstava. Tako se na primer raspisuju javni zajmovi za izgradnju puteva i drugih objekata infrastrukture. Nenamenski (nedestinirani) prihodi su oni koji služe za podmirivanje svih društvenih potreba, a njihova namena nije unapred utvrđena.

2. PORESKI SISTEM

Poreski sistem podrazumeva skup svih poreskih oblika kao i skup pravnih normi kojima je regulisana poreska materija. Smatra se da poreski sistem predstavlja ukupnost poreskih oblika povezanih u jednu

neprotivrečnu celinu. Na poreski sistem utiče istorijski razvoj, privredna struktura, veličina zemlje, broj stanovnika, visina nacionalnog dohotka, društveno-ekonomski odnosi, pripadnost određenim integracionim zajednicama i slično.

Poreski sistem koji je sastavljen iz više poreskih oblika nazivamo poreski pluralizam. Nasuprot njemu postoji poreski monizam, tj. sistem sastavljen iz samo jednog poreskog oblika.

3. POJAM I KARAKTER POREZA

Porez je postojao još u staroj Grčkoj, Rimu i Egiptu ali su se najviše porezi razvili u kapitalizmu.

- Porez je deo dohotka ili imovine koji država na osnovu svog suvereniteta oduzima od fizičkih i pravnih lica za pokriće svojih rashoda ne dajući im za to neposrednu naknadu.

- Porez je prinudno davanje za koje se ne obezbeđuje neposredna protiv naknada.

- Porez je deo dohotka i imovine, služi za pokriće javnih rashoda i predstavlja najvažniji prihod države koji se ubira u novcu.

4. KARAKTERISTIKE POREZA

1) Predstavlja prinudno davanje i ogleda se u tome da poreski obveznik nema drugog izbora nego da plati određeni iznos u određenom roku.

2) Njegovom obvezniku se ne obezbeđuje nikakva direktna protiv-naknada i država mu ne polaže račun o tome u koje će svrhe biti utrošen.

3) Davanje u ovom obliku potiče uglavnom iz dohotka ali ređe može i iz imovine.

4) Služi za pokriće državnih rashoda i ujedno govori o ciljevima ubiranja poreza (finansiranje opštih potreba).

Porez inače predstavlja po obimu najznačajniji prihod države i uvek se izražava u novcu. Po obimu je vrlo dominantan pa tako u formiranju ukupnih prihoda učestvuje sa 80-85 posto, u nekim zemljama i više. Po obimu, porezi obično predstavljaju od 25 do 35 procenata društvenog proizvoda države.

5. PORESKA TERMINOLOGIJA

Među mnogobrojnim poreskim elementima i terminima najčešće su u upotrebi:

Poreski obveznik - je fizičko ili pravno lice kome zakon nalaže da plati porez tj. izmiri poresku obavezu. To lice se naziva pasivnim poreskim subjektom ili poreskim dužnikom.

Poreski platac - fizičko ili pravno lice koje stvarno plaća porez ili ga plaća uz mogućnost da ga prevali na neko drugo lice koje bi snosilo poreski teret.

Poreski destinater - za razliku od poreskog obveznika koji je po zakonu dužan da plati porez, poreski destinater označava lice koje definitivno snosi poreski teret.

Poreska vlast - označava političko-teritorijalnu jedinicu (opština, pokrajina, republika, federacija) koja ima pravo da uvede poresku obavezu i koja ima finansijske organe koji vrše razret i naplatu poreza.

Poreska sposobnost - označava ekonomsku mogućnost plaćanja poreza. Ona zavisi od visine dohotka poreskog obveznika i veličine njegove imovine.

Poreski izvor - čine ga sva ona dobra koja pripadaju jednom poreskom obvezniku i iz kojih on plaća porez. Izvor plaćanja poreza može biti prihod, dohodak i imovina.

Poreski objekt ili predmet - su određene činjenice, pokretne ili nepokretne stvari, iznosi novca, kao i pravno-ekonomske transakcije koje čine osnovu za obračun poreza.

Poreska osnovica - je kvalitativna i kvantitativna konkretizacija poreskog objekta. To je veličina ili vrednost za utvrđivanje poreske obaveze. Tako kod poljoprivredne delatnosti poreska osnovica je katastarski prihod, kod nasleđa osnovica je vrednost nasleđene imovine, kod poreza na promet to je cena oporezovanog proizvoda.

Poreska stopa - je deo osnovice i utvrđuje se po pravilu u procentu od poreske osnovice. Postoje tri metode za utvrđivanje poreske stope:

- 1) metod proporcije - poreska stopa uvek ostaje ista
- 2) metod progresije - sa porastom poreske osnovice rastu i stope
- 3) metod degresije - sa porastom poreske osnovice opadaju stope

Poreska tarifa - sistematski pregled i spisak poreskih stopa koji je sastavljen za izvestan broj predmeta koji se oporezuju na isti način. Tako u praksi imamo tarifu poreza na promet, trošarinsku tarifu, carinsku tarifu i drugo.

6. PRINCIPI OPOREZIVANJA

Principi oporezivanja ili poreska načela su ona pravila kojih se treba pridržavati nadležni društveni organ prilikom izgradnje svog poreskog sistema. Formulirao ih je Adam Šmit 1776. godine.

Princip opštosti - svi građani jedne države treba da plaćaju porez za održavanje državne uprave i to srazmerno svome dohotku koji oni uživaju zahvaljujući njenoj zaštiti.

Princip određenosti - porez svakog građanina treba da bude određen. Poreski oblik, vreme obračuna, poreski iznos, sve to treba da je jasno za poreskog obveznika, kao i za svako drugo lice.

Princip ugodnosti - svaki poreski obveznik treba da bude oporezovan na način i u vreme koje će mu najbolje odgovarati.

Princip ekonomičnosti naplate poreza - svaki porez treba da bude organizovan na takav način da iz džepa naroda uzima što je moguće manje iznad one sume koja je potrebna državnoj blagajni.

7. IZBEGAVANJA PLAĆANJA POREZA (PORESKA EVAZIJA)

Zakonita fiskalna evazija je takav oblik izbegavanja fiskalne obaveze kod koga nije izvršena povreda važećih propisa (korišćenje rupa u fiskalnim propisima, promena mesta boravka ili delatnosti).

Nezakonita fiskalna evazija je takvo izbegavanje poreske obaveze kod koje dolazi do povrede propisa. Postoje dva vida i to su: defraudacija i kontrabanda, odnosno krijumčarenje ili šverc.

1) Defraudacija se manifestuje kroz lažno prikazivanje knjigovodstvenih podataka, obavljanje usluga bez izdavanja računa, prikazivanje većih troškova od stvarnih, davanje lažnih izjava i slično.

2) Kontrabanda je vid fiskalne utaje kod posrednih poreza (porez na promet, carine, trošarine, prodaja cigareta i alkoholnih pića neposredno od proizvođača krajnjim potrošačima).

8. PREVALJIVANJE POREZA

Postoje četiri faze to su: perkusija, reperkusija, incidenca i difuzija.

Perkusija ili impakt je prva faza gde nastaje fiskalna obaveza i u kojoj se utvrđuje fiskalni obveznik.

Reperkusija je druga faza u kojoj poreski obveznik prihvata poreski teret i preduzima mere da ga se oslobodi ili da ga prevali na drugo lice, uračunava u cenu svojih proizvoda i usluga i time poreski teret prevaljuje na kupca ili korisnika (ako je u pitanju usluga) (prevaljivanje unapred).

Incidenca je faza u kojoj se ispoljavaju efekti prevaljivanja jer lice na koje je prevaljen porez nije u stanju da se na bilo koji način oslobodi poreskog tereta već ga stvarno snosi i time postaje konačni platac odnosno destinater.

Difuzija je poslednja faza u kojoj se ispoljavaju efekti incidence. Ona predstavlja efekte oporezivanja koji su najvidljiviji na nivou celokupne nacionalne privrede i to kroz oscilacije ponude i tražnje na tržištu.

9. KLASIFIKACIJA POREZA

Neposredni ili direktni i posredni ili indirektni porezi

Neposredni porezi su oni koje poreski obveznik plaća neposredno i nije u stanju da ih prevali na neki drugi poreski objekt dok su posredni porezi oni koje je moguće prevaliti.

Redovni i vanredni porezi

Ova podela za kriterijum uzima vreme u kome je poreska obaveza na snazi. Redovni porezi su oni koji se redovno naplaćuju iz godine u godinu a sredstva prikupljena njihovom naplatom služe za podmirenje redovnih javnih rashoda. Najveći deo javnih prihoda čine redovni porezi u poreskim sistemima savremenih država.

Vanredni porezi

Vanredni porezi su oni koji se uvode vanredno i služe za finansiranje vanrednih rashoda koji nemaju trajni karakter (zemljotresi, poplave, suše, požari i drugo).

Opšti i namenski porezi

Ova klasifikacija poreze deli u dve grupe. U prvoj su oni čija je namena unapred utvđena, a drugu grupu čine oni koji služe za podmirenje svih javnih potreba. To znači da su prvi namenski a drugi opšti. Porezi su nekada služili isključivo za podmirenje svih javnih potreba dok u savremenim državama sve više imamo pojavu i namenskih poreza.

Katastarski i tarifni porezi

Katastarski porezi se utvrđuju na osnovu podataka iz katastarskih knjiga. To su javne isprave u kojima su navedene pravno-relevantne činjenice a koje nisu predmet čestih promena.

Tarifni porezi su oni koji se određuju prema pojedinim činjenicama i radnjama (proizvodnja, uvoz, kupovina) i naplaćuju se po poreskoj tarifi. Poreska tarifa je sistematski pregled objekata oporezivanja i odgovarajućih poreskih stopa koje su izražene u procentu ili u apsolutnom iznosu. Poreske tarife se najčešće upotrebljavaju kod posrednih poreza.

Lični (subjektni) i realni (objektni) porezi

Lični ili subjektni porezi su takvi kod kojih se prilikom utvrđivanja poreske sposobnosti u obzir uzimaju i lične okolnosti poreskih obveznika, njegovi porodični, ekonomski i socijalni uslovi, a koji mogu imati uticaja na njegovu ekonomsku snagu i poresku sposobnost.

Objektni porezi pogađaju prihod tj. dohodak ili imovinu nevedeći pri tom računa o ličnosti poreskog obveznika tj. vlasnika tog prihoda ili imovine.

Porezi po vrednosti (ad valorem) i specifični porezi

Porezi po vrednosti su oni kod kojih se oporezivanje vrši na osnovu stvarne tj. procenjene vrednosti poreskog objekta. Kod specifičnih poreza poreska obaveza se određuje na osnovu mernih jedinica (težina, jedinica dužine, snaga motora, jedinice zapremine i drugo).

Reparticioni i kvotni porezi

Ova podela je napravljena prema načinu raspodele poreskog tereta. Reparticioni su oni porezi kod kojih je poznat ukupan iznos koji se želi ostvariti (od strane države prikupiti) i koji treba da bude raspoređen na odgovarajući broj poreskih obveznika, a pri tom se unapred ne zna visina svakog pojedinog poreskog opterećenja za svakog obveznika.

Kod kvotnih poreza je poznata samo kvota tj. visina poreskog tereta koji treba da plati poreski obveznik a nije poznata ukupna suma koja se tim porezom treba prikupiti.

Centralni i lokalni porezi

Ova podela je izvršena s obzirom na to ko uvodi poreze i kojoj političko-teritorijalnoj jedinici pripadaju prihodi od poreza. Najčešći je slučaj da centralni državni organi imaju najviša ovlašćenja za ustanovljavanje i uvođenje poreza a isto tako da njima pripadaju najizdašniji prihodi. S obzirom na ovakav pristup u podeli javnih rashoda razlikujemo poreze širih i užih teritorijalnih jedinica. U državama federativnog uređenja to su savezni porezi, porezi članica federacije i porezi lokalnih teritorijalnih jedinica.

Porezi u naturi i porezi u novcu

Podela fiskalnih oblika na one u naturi i one u novcu je jedna od najstarijih podela a nastala je kao nužna posledica nedovoljno razvijene fiskalne tehnike. Ove vrste poreza (u naturi) su bile karakteristične za nedovoljno razvijene robno-novčane oblike privrede. Sa razvojem robno-novčanih odnosa ova podela je izgubila na značaju pa u savremenim državama porezi u naturi gotovo i ne postoje.

10. EKONOMSKA KLASIFIKACIJA POREZA

Prema ovoj podeli imamo poreze koji se plaćaju na imovinu, poreze koji se plaćaju na dohodak i poreze koji se plaćaju na potrošnju.

POREZI KOJI SE PLAĆAJU NA IMOVINU

Obično imaju izvor u samoj imovini tj. u prihodima koji se ostvaruju iz te imovine uz naknadu ili bez naknade. Porezi čiji je izvor sama imovina nazivaju se realnim porezima na imovinu. Porezi čiji je izvor prihod što ga daje imovina nazivaju se nominalnim porezima na imovinu i postoji još jedna grupa, a to su porezi povodom sticanja prava svojine na imovinu. Porezi na imovinu smatraju se najstarijim oblikom oporezivanja jer su spoljne manifestacije ekonomske snage građana bile odlučujuće za određivanje njihove poreske sposobnosti.

Realni porezi na imovinu

To je vrsta poreza koju plaća vlasnik imovine bez obzira na to da li se on tom imovinom koristi ili ne. Predmet realnog poreza je ili ukupna imovina ili njeni delovi, a obveznici su fizička i pravna lica. Osnovica je vrednost imovine umanjena za iznose koji se odnose na amortizaciju i njeno održavanje. Poreske stope mogu biti proporcionalne ili progresivne. U našoj poreskoj praksi realni porez na imovinu je porez na zgrade i zemljište (porez od poljoprivredne delatnosti).

Nominalni porezi na imovinu

Nominalni porezi na imovinu se ne plaćaju iz supstance odnosno aktive imovine već iz prihoda koji se ostvaruje njenim korišćenjem. Razlika između realnih poreza na imovinu i nominalnih poreza je u tome što se nominalni porezi na imovinu plaćaju iz prihoda, a realni iz same imovine. Obveznici i predmet oporezivanja su isti i kod jedne i kod druge vrste poreza. Kod nas kao nominalni porez na imovinu se tretira porez na prihode od imovine i imovinskih prava.

Porezi povodom sticanja prava svojine na imovinu

Postoje dve situacije: 1) kad imovina prelazi sa jednog lica na drugo uz novčanu naknadu i 2) kada se prenos vrši bez naknade (porez na nasleđe ili poklon).

- 1) U situaciji kada imovina prelazi sa jednog lica na drugo, to je vrsta posrednog poreza i vezana je za transfer vrednosti. Moguće je prevaliti ga, što ga razlikuje od poreza na imovinu koji se ne može prevaliti.
- 2) Porez na prenos imovine bez naknade se pojavljuje kao porez na nasleđe i porez na poklon.

POREZI KOJI SE PLAĆAJU NA DOHODAK

Uvođenje poreza na dohodak se opravdava potrebom obezbeđenja pravičnijeg oporezivanja ekonomske snage obveznika. Postoje tri vrste poreza na dohodak:

- 1) jedinstveni porez na dohodak koji se još naziva i dohodarina, poreske stope su progresivne kod pravnih lica a kod fizičkih proporcionalne;
- 2) cedularni porez na dohodak i obuhvata više posebnih poreskih podoblika od kojih svaki zahvata dohodak iz pojedinog izvora (od delatnosti, nadnice, imovine i dr.);
- 3) kombinovani koji sadrži elemente i jedinstvenog i cedularnog poreza na dohodak, ovde se svaki izvor posebno oporezuje posebnim cedularnim porezima po proporcionalnoj stopi. Onda se sabiraju svi dohotci poreskog obveznika koji su već jednom oporezovani i zahvataju dopunskom poreznom stopom koja je najčešće progresivna. U ovom slučaju imamo pojavu dvostrukog oporezivanja.

POREZI NA POTROŠNJU

Porezi na potrošnju nastaju povodom upotrebe i trošenja dohotka. Suprotni su porezima na dohodak i u poreze na potrošnju spadaju: akcize (trošarine), fiskalni monopoli, porez na promet, carine, neke vrste taksi. Akcize i fiskalni monopoli se u fiskalnoj teoriji nazivaju pravim dažbinama na potrošnju.

11. AKCIZE

Akcizama se oporezuju pojedinačno određeni proizvodi kao što su alkohol, šećer, sirće, cigarete, proizvodi nafte i slično. Akcize se ne odmeravaju prema vrednosti proizvoda već prema njegovoj količini, težini, dimenzijama, zapremini i slično. Predstavljaju poseban oblik javnog prihoda za državu i u ukupnom iznosu čine relativno velika sredstva na prihodnoj strani budžeta. U novije vreme jedan od zahteva i namera u fiskalnom sistemu Srbije jeste usklađivanje visine akciza kod nas sa oblicima i visinama naplate

akciza u Evropskoj uniji. Ovo je inače deo ukupne harmonizacije poreske regulative (samim tim i akciza) sa regulativom Evropske unije.

12. FISKALNI MONOPOLI

Drugačije se zovu još i poreski monopoli i sastoje se u isključivom pravu države da proizvodi i prodaje određene proizvode u fiskalne svrhe (svrhu prikupljanja prihoda). Na taj način država utvrđuje cenu tih roba koje je inače gotovo uvek iznad cene koja bi se formirala na tržištu u uslovima slobodne konkurencije. Najčešći monopolski proizvodi jesu električna energija, duvan, alkohol, šećer, ulje i dr.

Izbegavanje plaćanja poreza u ovakvom režimu oporezivanja prometa veoma je ograničeno, a uspeh prevaljivanja tog poreza je gotovo u potpunosti obezbeđen.

13. POREZ NA DOHODAK FIZIČKIH LICA

Porez na dohodak fizičkih lica plaća se primenom progresivnih poreskih stopa. Prilikom utvrđivanja osnovice na koju treba primeniti odgovarajuću stopu javlja se problem utvrđivanja dohotka koji podleže oporezivanju, odnosno na koje se prihode odnosi poreska obaveza. Tako razlikujemo tri principa, a to su:

1) princip neograničene poreske obaveze – po kome se porezom na dohodak oporezuju svi prihodi jednog lica koje ima prebivalište u zemlji, nezavisno od toga da li su prihodi ostvareni u zemlji ili inostranstvu i nezavisno od državljanstva poreskog obveznika;

2) teritorijalni princip – po kome poreska obaveza tereti samo prihode (dohodak) ostvaren u zemlji. U najvećem broju zemalja na plaćanje poreza obavezna su i lica koja nemaju prebivalište na teritoriji te zemlje.

3) princip državljanstva – po kome državljani jedne zemlje koji imaju prebivalište u drugoj zemlji plaćaju na pojedine prihode ostvarene u inostranstvu porez zemalja čiji su državljani. Prilikom utvrđivanja njihove poreske obaveze odbija se eventualno plaćeni porez u zemlji u kojoj je ostvaren prihod koji podleže oporezivanju.

14. POREZ NA DOHODAK PRAVNIH LICA

Porez na dohodak pravnih lica kao takav postoji u svim poreskim sistemima savremenih država. Postoje dve koncepcije, a to su finansijsko-politička i socijalno-politička koncepcija.

Pristalice prve koncepcije o potrebi uvođenja ovog poreza ističu negativne fiskalne posledice po državnu kasu. Pristalice drugog principa u ovom porezu vide princip pravednosti u oporezivanju što proističe iz samog koncepta jednakosti.

Smatra se da ovaj porez nastaje kao posledica postojanja društva akcionara koji ujedno i snose poreski teret. Inače se smatra da se porez na dohodak pravnih lica prevaljuje unapred mehanizmom cena na potrošača. Postoji i mišljenje da se ovaj porez može prevaliti i unazad (na radnike) smanjivanjem ili nepovećavanjem njihovih zarada.

Obveznici ovog poreza su sva pravna lica, zadruge, osiguravajuća društva, banke, javna preduzeća što u najvećoj meri zavisi od samog poreskog sistema zemlje. Poreska osnovica kod ovog poreza se dobija kada se od ukupnog prihoda odbiju materijalni troškovi i amortizacija pa od tako dobijenog dohotka se odbiju sve poreske olakšice i eventualna oslobođanja. Obveznici su dužni da plaćaju porez na dohodak

ostvaren u zemlji i inostranstvu. Primenom ovog poreza ostvaruje se načelo ravnomernosti u plaćanju porez a onih koji samostalno obavljaju privrednu delatnost i onih koji su svoj kapital udružili u akcionarska društva.

15. SVEFAZNI NETO POREZ NA PROMET (POREZ NA DODATU VREDNOST ILI PDV)

Ova vrsta poreza je karakteristična po tome što se odnosi samo na onu vrednost koja je proizvodu dodata, odnosno stvorena u određenoj fazi njegove obrade, prerade, dorade ili celokupne proizvodnje. Kod PDV-a krajnji poreski teret jedne robe je nezavistan od broja faza kroz koje roba prolazi na svom putu od proizvođača do potrošača. Smatra se neutralnim zato što ne stvara diskriminaciju među proizvodima koje pogađa odnosno na koje se odnosi tj. svi su podjednako podložni plaćanju ovog poreza i po istoj poreskoj stopi. U svim zemljama koje su uvele porez na dodatu vrednost postoje viša i niža poreska stopa. Kod nas je viša 18%, a niža 8%.

Drugi argument za neutralnost PDV-a je što kod njegove primene ne dolazi do diskriminacije u pogledu broja faza prometa koji on opterećuje jer su proizvodi na koje se on plaća podjednako opterećeni. Kod ovog poreza ne postoji mogućnost tzv. nadoporezivanja, odnosno dodatnog oporezivanja investicija. Porez na dodatu vrednost obezbeđuje primenu principa opštosti i jednakosti. Sprečava dvostruko oporezivanje investicionih dobara i ima pozitivno dejstvo na privredni razvoj zemlje.

16. CARINE

Carine su oblik javnih prihoda koji se ubire prilikom prelaza robe preko državne, odnosno carinske granice. Carine se dele prema pravcu kretanja robe: uvozne, izvozne i tranzitne. Prema ciljevima uvođenja razlikujemo fiskalne, zaštitne, antidampinške, represivne i preferencijalne. Još jedan kriterijum za podelu carina je kriterijum tehnike obračuna koja se razlikuje od zemlje do zemlje.

Carinska terminologija

Carinska deklaracija – je pisana prijava robe za carinjenje koju podnosi vlasnik prilikom uvoza robe u carinsko područje, prevozom preko njega ili izvozom iz carinskog područja. Ova deklaracija se podnosi na propisanom obrascu u koji treba uneti relevantne podatke o robi koja se carini (naziv robe, šifra, količina, poreklo, namena robe).

Carinske isprave – su kompletna dokumentacija na osnovu koje se obavlja razrez carinskih dažbina. Pored deklaracije u carinske isprave spadaju i tovarni list kod železničkog, rečnog i avionskog saobraćaja; teretnica kod pomorskog; računi o ceni robe; potvrda o poreklu, ispravnosti i drugo.

Carinski postupak – sastoji se iz niza radnji koje je potrebno obaviti u vezi sa carinjenjem. Te radnje su: primanje carinske deklaracije, ispitivanje istinitosti podataka navedenih u njoj i upoređivanje sa robom, kontrola isprava, carinski pregled kojim se utvrđuje kvalitet, kvantitet i vrednost robe, primena carinske stope iz carinskih tarifa, obračun i naplata osnovne carine i drugih davanja kojima je roba opterećena.

Carinska dažbina – to je ukupan iznos svih davanja kojima je opterećena roba i uključuje iznos carine, carinskih taksi, ležarine i ostala davanja i plaćanja u toku carinskog postupka.

Carinski organi – to su posebni finansijski organi države koji su ovlašćeni da kontrolišu izvoz, uvoz i tranzit robe preko carinske teritorije. Ovlašćeni su da obavljaju carinjenje i deviznu kontrolu na granici carinskog područja.

Carinska javna skladišta – služe za smeštaj neocarinjene robe gde se roba koja se u njima nalazi smatra robom u inostranstvu sve do trenutka dok se ne ocarini. Obično se nalaze u lukama, na aerodromima, u velikim centrima i dr.

Carinska unija (carinski savez) – nastaje na osnovu bilateralnog ili multilateralnog ugovora između dve ili više država. Na njemu su ukinute, a mogu biti ograničene ili snižene carinske barijere i uveden režim nesmetanog međunarodnog uvoza i izvoza.

Slobodna carinska zona – je deo luke ili posebna teritorija koja je izuzeta od carinskog područja države u odnosu na primenu carinskih propisa, ali pravno i dalje čini suverenu, integralnu celinu države čiji je deo. U nekim zemljama se na području zone primenjuje poseban carinski nadzor i olakšice u carinskom području.

17. TAKSE

Takse predstavljaju protivnknadu za učinjene usluge organa državne administracije ili drugih tela fizičkim i pravnim licima. Ovaj oblik javnih prihoda se razvio još u robovlasničkim i feudalnim državama. Smatra se da se takse naplaćuju ne da bi pokrile opšte rashode države, kao što je to slučaj sa porezima, već da bi se iz njih podmirili potpuno ili delimično troškovi javnih organa koji nastaju tokom pružanja konkretnih usluga pojedincu.

Tako postoji razlika između taksi i poreza jer kod taksi postoji neposredna protivnknada dok kod poreza ne postoji. Takse spadaju u red prihoda države tj. državnih organa kod kojih je prisutna dobrovoljnost mada se u nekim slučajevima plaćanja takse radi o relativnoj dobrovoljnosti (registracija vozila, izdavanje pasoša i drugih ličnih dokumenata).

Vrste taksi

Kriterijumi podele:

1) *Prema organu koji utvrđuje taksenu* obavezu razlikujemo takse koje propisuju centralni državni organi i takse koje propisuju uže teritorijalne jedinice (opštinske ili komunalne takse).

2) *Prema organima koji obavljaju usluge takse* delimo na administrativne i sudske.

3) *Prema vremenu plaćanja* delimo na one koje se plaćaju unapred (pre izvršenja usluge) i takse koje se plaćaju unazad (nakon izvršenja usluge).

4) *Prema načinu plaćanja* takse razlikujemo direktan i indirektan način.

5) *Prema broju izvršenih usluga* imamo pojedinačne i paušalne takse.

18. DOPRINOSI

Pojavili su se u XIII veku u Engleskoj kada su služili za izgradnju kanalizacione i vodovodne mreže, javne rasvete, uređenje ulica i drugo. Doprinosi su posebna vrsta namenskih javnih prihoda koja se na osnovu uvedene obaveze ubire od fizičkih i pravnih lica. Između doprinosa i poreza postoje sličnosti i razlike što se može reći i za odnos između doprinosa i taksi.

Sličnost doprinosa sa porezima se sastoji u tome što obe kategorije predstavljaju javne prihode, što se uvode kao obaveza, a razlike što ne postoji opštost obaveze kao kod poreza.

